

- отхвърля го. Французинът взема всичко повърхностно, за него целият интерес е в майсторството да се разговаря..., и това майсторство започна в дворците на Людовик XIV, XV и XVI и се разви до такава степен от маркизите, графовете и графините, че, разбира се, притъпи техните способности, и французинът стана кукла или сляпа машина на етикецията, от която и до днес не може да се освободи".²⁴

Каравелов се обявява за образование, съобразено с традициите и потребностите на народа, като отрича всяко безкритично и безусловно заимстване и внедряване на чуждия опит.²⁵ Обаче критиката му на безогледното подражателство не означава отрицание на постиженията в други страни. Напротив смята, че наред с националната специфика и нужди съществуват и наднационални тенденции и истини. "Щото е добро за сичкият свят, то не може да бъде лошаво за нази, а щото е лошаво за сичкото човечество, то не може да бъде добро за нашата къща".²⁶ В съответствие с това схващане Каравелов препоръчва да се ползва творчески и внимателно опита на другите, без да се изменя на собствените традиции - само така човекът и обществото като цяло могат да вървят напред.²⁷

Чуждият опит според него следва да се прилага не механично, а непременно съобразно народния бит. Всеки народ "се стреми да живее свой самостоятелен живот, като възприема от чужденците само това, което му подхожда и което се подчинява на неговата природа".²⁸ Затова Каравелов съветва преди всичко да опознаем себе си, а след това да видим "какво има при чужденеца по отношение на нас".²⁹

Компаративните изследвания на Любен Каравелов за образованието в различни страни го представя като педагог от европейска величина. Защото той подхожда към тях не с чувство за национална малоценност, свойствена за представители на малки и още повече - поробени народи. Каравелов не се прекланя пред образованието, осъществявано от "великите нации". Напротив. С достойнството на свободен човек и с безпристрастността на учен той критикува недостатъците и отчита постиженията им в областта на образованието и възпитанието. И с таланта на истински просветител на народа посочва кое е добро за напредъка на собствения му български народ.

1. За възпитанието въобще. - Знание, бр. 1, 15 ян., 1875, с. 9; бр. 19, 15 окт. 1875; бр. 20/21, 31 окт. 1875, с. 298 - 324; За школските програми. - Знание, бр. 24, 15 дек., 1875, с. 372; Библиотеката на Любен Каравелов. - Известия за 1957 - 1958 г. С., 1959, с. 486; 2. За възпитанието въобще. - Знание, бр. 19, 15 окт., 1875, с. 300; 3. Пак там, с. 300; 4. Свобода, бр. 32, 22 ян., 1872, с. 249; 5. Независимост, бр. 24, 30 март, 1874, с. 189; 6. Свобода, бр. 2, 8 юли, 1872, с. 9; 7. За възпитанието въобще. - Знание, бр. 19, 15 окт., 1875, с. 29; 8. Пак там; 9. Пак там, бр. 22 - 23, 30 ноем., 1875, с. 353; 10. Пак там, бр. 8, 30 апр., 1875, с. 124; 11. Пак там, бр. 10, 31 май, 1875, с. 154 - 155; 12. Пак там, бр. 8, 30 апр., 1875, с. 124; 13. Пак там, с. 124; 14. Пак там, бр. 9, 15 май, 1875, с. 138 - 139; 15. Пак там, с. 139; 16. Пак там, бр. 22 - 23, 30 ноем., 1875, с. 351; 17. Пак там, с. 350; 18. Пак там, с. 351; 19. Пак там, бр. 14, 31 юли, 1875, с. 219; Каравелов, Л. Сръбската литература. - В: Събрани съчинения, в 12 тома. т. 6, под ред. на П. Тотев, С., 1985,